

Oljumarknaðurin í Føroyum

Stuttur samandráttur

Sum framhald av kanningin av oljumarknaðinum í 2004 hevur Kappingareftirlitið gjørt eina nýggja kanning um føroyska oljumarknaðin. Kanningin fevnir í stuttum um eina støðumeting av marknaðinum, hví marknaðurin er sum hann er, og seinast um nøkur kappingarfremjandi tiltøk eiga at verða sett í verk.

Niðurstøðan í kanningin frá 2004 var, at vinningurin á bensini og diesel var væl hægri í Føroyum enn í okkara grannalondum. Í frágreiðingini var víst á, at vantandi kapping helst var orsøkin til høga prísstøðið í Føroyum. Tá var avtala gjørd millum Kappingarráðið og Statoil um at lækka vinningin. Shell, sum tá var hitt felagið, valdi at fylgja somu avtalu.

Niðurstøðurnar í dag eru, at tað nú serliga er á diesel og gassolju, at vinningurin tykist at vera ov høgur.

Shell Danmark og Norsk Statoil valdu 2007-2008 at selja síni dótturfeløg í Føroyum úr samtakinum. Statoil Føroyar var selt føroyskum íløgufeløgum og broytti seinni navn til Effo, og Føroya Shell var selt íslenskum felag og broytti navn til Magn.

Í hesi frágreiðingini verður staðfest, at prísgongdin broyttist eftir, at feløgini vóru seld. Bruttovinningurin er øktur munandi, og ein roknskaparlig greining av avkastinum vísir, at avkastið er hækkað munandi síðani feløgini vóru seld, og at avkastið eisini er hægri enn hjá líknandi norðurlenskum feløgum.

Kappingarráðið metir, at neyðugt kann verða við átøkum sum varandi broyta kappingina á føroyska oljumarknaðinum. Trupulleikin á marknaðinum er, at tað bert eru tvey oljufeløg, og at tey hava verið saman á marknaðinum í nærum 100 ár. Loysnin er at stimbra kappingina við at nýggj feløg koma inn á marknaðin, men til hetta krevst, at tað verður lættari at fáa atgongd til marknaðin.

Neyðug átøk

Tað er ein avbjóðing hjá nýggjum feløgum, sum ætla inn á marknaðin, um at tey mugu gera íløgur bæði í heilsøluliðið, t.e. tangar, innkeyp, og í smásøluliðið, t.e. bensinsølur, tangabilar o.a. Serliga í heilsøluliðnum er íløgutørvurin stórur, og ger tað trupult hjá einum nýggjum felag at fáa fótin fyri seg á føroyska marknaðinum.

Ein vanlig loysn, sum verður nýtt aðrastaðni er, at nýggj feløg kunna keypa frá teimum feløgnum, sum hava goymslur, og harvið sleppa undan í fyrstu syftu at gera íløgur í eitt nú tangar. Hetta kundi verið ein loysn í Føroyum, tí sum er, samstarva Effo og Magn longu um heilsøluliðið.

Eitt er, at nýggj feløg verða tryggjað veiting frá Effo og Magn, tey noyðast eisini at vera tryggjað, at verandi oljufeløg ikki flyta vinningin úr smásøluliðnum til heilsøluliðið og harvið tvinga tey sum bert eru á smásølumarknaðinum úr vinnuni. Somuleiðis er eisini neyðugt, at nýggj feløg fáa trygd fyri, at tey til eina og hvørja tíð kunnu keypa brennievni frá verandi feløgum.

Tí er neyðugt, at verandi oljufeløg verða álogd eina samhandilsskyldu sum tryggjar øll hesi viðurskifti. Ein samhandilsskylda kann áleggja oljufeløgnum til eina og hvørja tíð at veita øðrum feløgum brennievni fyri ein prís sum er settur eftir, at hann skal dekka teir veruligu kostnaðirnar sum eru av at veita brennievni, og at viðlíkahalda og útbyggja verandi goymslur.

Bruttovinningurin á diesel og gassolju

Í frágreiðingini verða føroyskir brennievnisprísir samanbornir við altjóða innkeypsprísir og við danskar, norskar, svenskar og finskar prísir.

Frágreiðingin vísir, at føroysku oljufeløgini hava hækkað bruttovinningin fyri sølu av diesel og gassolju.

Diesel

Talva 2.2: Søluprísir uttan avgjöld og mvg, altjóða innkeypsprísir og bruttovinningur

Ár	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2005-2014
Søluprísir	3,93	4,26	4,30	5,56	4,21	4,97	6,19	6,81	6,48	6,16	
Altjóða innkeypsprísir	2,76	3,09	3,10	4,05	2,43	3,31	4,36	4,82	4,48	4,06	
Bruttovinningur	1,17	1,18	1,20	1,51	1,78	1,66	1,82	2,00	2,00	2,10	

Søluprísir av diesel var 3,93 kr. liturin í 2005, og í 2014 var hann 6,16 kr. liturin. Søluprísir er hækkaður við 2,23 kr. liturin. Altjóða innkeypsprísir í 2005 var 2,76 kr. liturin, og sami prísir í 2014 var 4,06 kr. liturin. Søluprísir eru hækkaðir við 93 oyrum meiri enn innkeypsprísir. Sosatt eru 93 oyru fyri liturin farin sum eyka bruttovinningur til oljufeløgini.

Samanbering av prísingdini fyri og eftir, at føroysku oljufeløgini skiftu eigarar í 2007/08 sæst her:

Bruttovinningur	kr/litur
2005-2007	1,18
2008-2014	1,84
Munur	0,66
Místur avsláttu	0,06
Netto munur	0,60
Vøkstur	50%

Árligi bruttovinningur var í miðal 1,18 fyri liturin, meðan feløgini vóru saman við Norsk Statoil og Shell Danmark. Eftir, at feløgini fóru úr hesum samtökum hevur bruttovinningur verið 1,84 kr. fyri liturin. Sosatt er árligi bruttovinningur hækkaður við 66 oyrum síðani feløgini skiftu eigara. Innkeypsprísir, tá feløgini skiftu eigara hækkaðu við 6 oyrum. Munur er sostatt 60 oyru, sum svarar til ein vøkstur á 50% av bruttovinningum síðani 2008.

Talan er um eina munandi hækking av vinninginum á diesel, og talan er um eina hækking sum yvirhøvur er komin síðani feløgini skiftu eigara. Ein hækking á 50% av bruttovinninginum síðandi 2008 heldur Kappingareftirlitið vera órógvandi.

Gassolja

Prísongindin á gassolju er eisini broytt nógv, síðani oljufeløgini skiftu eigara.

Talva 2.3: Søluprísir uttan avgjöld og mvg, altjóða innkeypsprísir og bruttovinningur á gassolju

Ár	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2005-2014
Søluprísir	3,20	3,60	3,60	4,85	3,53	4,35	5,35	5,99	5,75	5,48	
Altjóða innkeypsprísir	2,61	2,96	2,95	3,94	2,35	3,21	4,24	4,68	4,39	3,99	
Bruttovinningur	0,59	0,64	0,65	0,91	1,18	1,14	1,11	1,31	1,37	1,49	

Í 2005 var söluprísir uttan avgjöld v.m. 3,20 kr. fyri liturin, og í 2014 var hann 5,48 kr. fyri liturin. Tað er ein hækking á 2,28 kr. fyri liturin av gassolju. Altjóða innkeypsprísir hækkaði í sama tíðarskeiði 1,38 kr. fyri liturin. Sostatt er 90 oyru farin sum eyka bruttovinningur til oljufeløgini.

Niðanfyrir er samanbering yvir bruttovinningin v.m. millum tíðina áðrenn og eftir at feløgini skiftu eigara.

Bruttovinningur	kr/litur
2005-2007	0,63
2008-2014	1,22
Munur	0,59
Místur avsláttur	0,06
Netto munur	0,53
Vøkstur	84%

Árligi bruttovinningur var í miðal 0,63 fyri liturin fyri 2007. Síðani feløgini fóru úr samtökunum hevur bruttovinningur verið 1,22 kr. fyri liturin. Sosatt er árligi bruttovinningur hækkaður við 59 oyrum. Tá lagt verður upp fyri, at innkeypsprísir hækkaðu við 6 oyrum, í sambandi við at feløgini skiftu eigara, er munurin 0,53 oyru, sum svarar til ein vøkstur á 84% av bruttovinningum síðani 2008.

Kappingareftirlitið heldur, at ein hækking á 84% í bruttovinninginum er órógvandi – serliga tá hugsað verður um, hvussu bundin føroysk húski og fiskiflotin eru at gassoljuni.

Sum dømi kann nevast, at hjá einum húski sum hevur eina árliga gassoljunýtslu á 3.500 litrar, svarar hækkingin síðani 2008 til 2.065 kr. um árið. Av hesum stava 210 kr. frá hækkingi innkeypsprísir.

Avkastið

Oljufeløgini hava víst á ymisk viðurskifti sum orsök til høgu prísirnar, eitt nú ymiskar seravbjóðingar, sum eru í Føroyum. Kappingareftirlitið hevur m.a. kannað um serlig viðurskifti gera seg galdandi fyri føroysku oljufeløgini eitt nú innkeypsprísir, flutningur til Føroyar og flutningur innanoyggja.

Kappingareftirlitið hevur eisini hugt yvirskipað eftir rakstrinum hjá oljufeløgnum. Tí um tað eru serligar avbjóðingar við at reka eitt føroyskt oljufelag, so skuldi hetta sæst aftur í avkastinum hjá feløgnum.

Kappingareftirlitið hevur roknað sonevnda ROIC-vísitalið út fyri Magn og Effo og eitt umboðandi úrval av feløgum í Danmark og Svøríki. ROIC-vísitalið verður brúkt tá avkastið í einum felag skal samanberast við onnur feløg og eisini onnur feløg í aðari vinnu.

Tað er grannskoðarafelagið ”Dansk Revision”, sum hevur gjørt útrokningina.

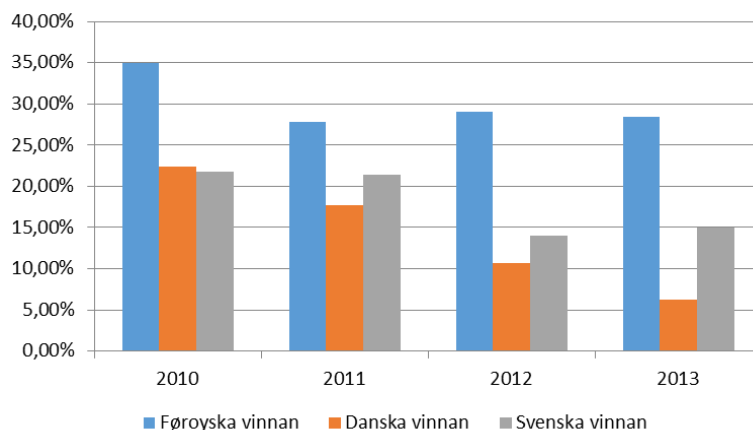
Útrokningarnar benda á, at økti bruttovinningurin ikki er farin til at rinda hækkandi kostnaðir, men sæst aftur sum eyka avkast til partaeigararnar.

Spurningurin má tí setast, um avkastið hjá føroysku oljufeløgnum í dag er ov høgt ella um avkastið hevur verið ov lágt, áðrenn feløginu gjørdust sjálvstøðug. Tað er sjálvsagt ein torførur spurningur at svara, men ein samanbering við ROIC-vísitalið hjá líknandi feløgum í Danmark og Svøríki kann geva eina hilling á, um avkastið er ov høgt ella ikki.

Um føroysku oljufeløginu hava hægri avkast enn líknandi feløg í Norðurlondum, kann staðfestast, at umstøðurnar í Føroyum ikki rættvísgera tann prísmunin, sum er.

Á myndini niðanfryri er ROIC-vísitalið fyri føroysku oljufeløginu, Magn og Effe, samanborið við líknandi feløg í okkara grannalondum

Mynd 3.2. ROIC-vísitalið hjá føroysku vinnuni árinu 2005 til 2013

Sum myndin vísir, hevur avkastið hjá føroysku vinnuni verið hægst øll árinu. Harafturat sæst, at ROIC-vísitalið hjá føroysku vinnuni var støðugt árinu 2011 til 2013, meðan vísitalið hjá dansku og svensku vinnuni var fallandi sama tíðarskeið. Avkastið hjá føroysku vinnuni var 10-22 prosentstíg hægri enn hjá dansku vinnuni og 6-15 prosentstíg hægri enn hjá svensku vinnuni.

Kappingareftirlitið heldur, at hækkingin í bruttovinninginum, sum er farin fram síðani 2008, ikki kann knýtast í serligar kostnaðir hjá føroysku oljufeløgnum. Verandi marknaðarbygnaður við einum duopoli og vantandi kapping hevur gjørt tað møguligt hjá oljufeløgnum at hækka vinningin.

Kappingareftirlitið

17. juni 2016